

1911). Ide sorolható az Ellenzék, Kolozsvári Hírlap, Vasárnapi Újság munkatársának, *Bányai Elemérnek* háromkötetes Örmény anakdoták (Szv. 1892) c. gyűjteménye is.

A főhatalom változása után Romániában folytatódik az armenológia magyar művelése *Alexa Ferenc* (1890-1957) ezer szóból álló magyar-örmény szótárával (Erzsébetváros 1922).

Az örménykutatásnak a századforduló körüli években történt felvirágzása után az 1930-as években is volt néhány próbálkozás, amelynek két jelentős műve a Magyarországon kiadásra talált Arménia Népe (Gödöllő 1934) *Hovhannesian Eghia*, valamint Az örmény kérdés a magyar közvéleményben (Bp. 1942) *Korbuly Domokos* tollából.

Szamosújváron *Gabányi János* gazdagította a magyarörmény irodalmat néprajzi dolgozataival s a helybeli gimnázium 1942-43-as évkönyvében Szongott Kristófról írt monográfiájával. Gyergyószentmiklóson *Tarisznyás Márton*, a Gyergyói Tájmuzeum megszervezője és vezetője három évtizeden át folytatott kutatásainak eredményét többkötetes kiadásra készítette elő. Ebből csak az első kötet jelent meg Gyergyó történeti néprajza (1982) c. alatt, részletesen elemezve a tájbeli örmények múltját helybeli dokumentumok alapján. Halála (1996 jún. 20.) után munkáját *Garda Dezső* tanár folytatja, bemutatva az örmény betelepülők életét is Gyergyó a történelmi idő vonzásában (Székelyudvarhely 1992) c. munkájában.

Egyedülálló családtörténeti vállalkozás a Csíkszeredából Bécsbe kikerült *Száva Tibor-Sándor* könyve, A csíkszépvízi Száva család, amelyben a szerző az 1672-ben Erdélybe betelepült őstől napjainkig, kilenc nemzedéken át kíséri végig Ohánesz (Bábu) Sahagián leszármazottainak életútját.

1991-ben megalakult Kolozsvárt az Arménia Örménymagyar Baráti Társaság *Keresztes Zoltán* elnökle-tével. 1992 szeptembere óta megjelenik a társaság időszaki szemléje, az Arménia, s felújítva a Szongott-féle lapalapítás hagyományait, vállalja az erdélyi magyarörménység tudatának ébrentartását és ápolását.

Eddig tart a szócikk, amelyet néhai *Keresztes Zoltán* és *Sztranyiczki Mihály* közel egy évtizede írt meg.

Következő számunkban közöljük a könyvészetet, amelynek alapján dolgoztak, amelyet *Sztranyiczki Mihály* részben kiegészített, és gazdagítjuk is e bibliográfiát.

Folytatjuk

* * *

Egy kiállítás margójára

A Ferencvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat - Budapest IX. kerület -képviselő testülete rég készült hírt adni magáról, tevékenységéről választóinak, hogy ne csak a kerületi újságban megjelentetett cikkek, a Ferencvárosi napok rendezvényein való részvétel vagy támogatás, vagy az Örményországban elhunyt magyar hadifoglyok sírjainak feltárása alkalmával tett utazások tudósítsanak létünkről.

A legmegfelelőbb egy kiállítás megrendezése, amely nagy érdeklődésre számíthat, így született meg a gondolat A XIII.- XIV. század örmény kódexművészete kiállításról, melynek méltó helyet biztosított a Ferencvárosi Művelődési Központ Aula és Lépcsőház Galériája. Mint hely nagyon látogatott, jó a megközelítése: Haller u. 27. Akik ott megjelennek, ha nem is alaposan, de rápillantanak az anyagra, hírért viszik. Köszönjük az intézmény vezetősége hozzáállását és segítségét, hogy ingyenesen rendelkezésünkre bocsátotta a kiállító teret, valamint segítették a kiállítás megrendezését.

A kiállítási anyagot az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület biztosította számunkra, amely anyag dr. Issekutz Sarolta gyűjtésének eredménye, több kiállítás anyagának ötvözése volt. Így sikerült elérni, hogy teljes képet kapjon a látogató nemcsak az örmény kódexművészetről, hanem az örmény történelemről, nyelvről, az örmény írásbeliségről, a vallásról, a hazai örménységről is.

A kiállítás meghívója már felkeltette mindenki érdeklődését: egy színpompás kódex-miniatúra - 1286-ban egy kilikiai műhelyben készült - stilizált betűi hívogatták az érdeklődőket. Az Apostoli levél gyűjteményben található „Angyal a sírnál” című mű jellemzője a mélykék, élénk piros, ibolyaszín árnyalatának a finom rózsaszínnel, világoszölddel való kombinációja.

Eljött 2005. január 7-e, a kiállítás megnyitójának a napja. Fényárban úszott az Aula, a kényelmes vörös-bársony székek megteltek a látogatókkal, akik között nem csak az ismert arcokat véltük felfedezni, hanem a IX. kerület számos eddig nem látott lakóját is. Ott volt a kerületi TV stábja és a Ferencvárosi újság riportere, aki interjút is készített dr. Issekutz Saroltával. Volt, aki már a megnyitás előtt hosszasan csodálta az aula 4 tárlójában elhelyezett tárgyakat, valamint a lépcső galériában és az I. emeleten kiállított tárgyakat, amelyeket Szántó Hédi nagy szakértelemmel helyezett el.

A Művelődési Központ részéről, Illésné Unta Margit népművelési csoport vezetője köszöntötte a jelenlevőket, majd Dr. Issekutz Saroltának adta át a szót, aki ténylegesen megnyitotta a kiállítást. Végig vezet-

te a hallgatóságot az örmény történelem, vallás, kultúra, művészet kialakulásának útján a legrégebbi időktől, napjainkig. A bibliai eseményektől a XX. század eleji örmény népiartáshoz, a Trianon okozta szülőföld elvesztésig. A kereszténység felvétele 301-ben és államvallássá tétele, az örmény ABC 405-ben történt megalkotása, a kódexművészet kialakulása az egyetemes kultúra szintjére emelte az örmény nemzetet.

Külön fejezetet szánt az ezeregy-tornyú Ani városára, ahonnan az Erzsébetvárosi és Szamosújvári örmények származtatják magukat, majd a tragikus 1239 évi nagy földrengésre, amikor az egész lakosságnak el kellett hagyni a térséget. Beszél a hosszú menetelésről Kaukázuson, Krímen, majd Moldván át, amíg I. Apafi fejedelem jóvoltából őseink új, de végleges hazára leltek Erdélyben. Szamosújvár (Armenopolis) és Erzsébetváros, Gyergyó, Görgény, Beszterce, Szépvíz, mind megemlítődnek az előadó által.

Az örmény vallást és liturgiát ismertető átfogó képet nyújtott az örmény apostoli, valamint az örmény katolikus szertartás közti különbségről. A Mechitarista rend megalakulásáról, a velencei Szent Lázár Szigetről, majd a bécsi mechitarista rendről, mindkettő igen értékes tevékenységéről, gazdag könyv- és levéltáráról adott részletes tájékoztatást.

Kitért az 1848/49-es szabadságharc 13 aradi vértanújára, akik közül Kiss Ernő és Lázár Vilmos örmény származású volt, hasonló képen Czetz János is, aki a sors kegye folytán elkerülte a mártírhalált.

Az első és második világháború következményeként számtalan örmény család települt a Csonka Magyarországi területre, akik nem tettek hűségesküvet a foglaló új hatalomnak.

Várady Mária színművésznő a korabeli irodalom gyöngyszemeiből nagy átéléssel adott elő szemelvényeket. Mekertics Nagas „A világnak hívságos voltáról, Frik „A szerencse kereke”, valamint Grigor Narekaci „A siralom éneke és könyörgések könyve” című műve hangzott el. Frik, Mekertics Nagas, Grigor Narekaci egyúttal mind kódexmásoló szerzetes volt a XIII.- XIV. században. Műveikben társadalmi mondanivalót, erkölcsi tanításokat fogalmaztak meg.

Kátainé Szilvay Ingrid Hacsaturján és Bach műveket adott elő, majd következett Bartók 4 román tánca, amely közül az egyik egy erdélyi örmény húsvéti dal. A már többször hallott Zádig-Zádig kezdetű dalt erdélyi örmény nyelven, nagy átéléssel adta elő, mint ahogy a zongoraművek is a művésznő tökéletes játékát tükrözték. A fogadás után bőven volt alkalom megtekinteni a gazdagon berendezett tárlókat és a közel 60 csodálatos kódexlapot, az információs táblákat. Elolvasni a XIII-XIV. századi örmény miniatúrák jellemzőit, megismerni a híres kódexfestő műhelyeket és kódexfestőket. Megismerni az örmény egyházi zene, a saragánok világát.

Jól sikerült est, jól sikerült kiállítás volt, amely majd egy hónapig volt látogatható. Ezt igazolta vissza a Ferencvárosi Lap hírnöke februári beszámolója is: „Tényleg jó ez a kiállítás! Figyelemfelkeltő! Mi, akik alig valamit tudunk erről a népről, kissé elszégyelljük magunkat. Eddigi ismereteim: néhány érdekes, jellegzetes mintás cserép, perzsaszőnyegek, kelim minták, terítők, néhány mintás vászon - soha nem is hallottam a miniatúrákról. (Knox), (Tenyérnyi képeken a világ - Örmény kódexek a FMK-ban.)

Borbély B. Júlia IX. ker. örmény kisebbségi képviselő

* * *

Emléknaptár az örmény népiartás 90. évfordulójára

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület háromnyelvű — magyar, örmény, angol, — szövegében, képanyagában, kivitelezésében egyaránt rendkívül igényes falinaptárral emlékezett meg az örmény népiartás 90. évfordulójáról. A Szabó László fotóival és Lászlóffy Aladár Kossuth-díjas költő verseivel illusztrált Emléknaptár felelős kiadója dr. Issekutz Sarolta, a budapesti szervezet elnöke.

Törökország földközi-tengeri partvidékén, a szíriai határ mentén fekszik a festői szépségű Musza Dag (Mózeshegy), amelynek déli oldalán, ahol a fotók készültek, 1915-ig hat örmény falu, Jogunoluk, Bítiasz, Kheder beg, Hadzsi Habibli, Vakef és Kebuszije lakossága élt békében. Szabó László rövid történelmi összefoglalójából megtudjuk, hogy a világháború első évében a török kormány a megbízhatatlannak nyilvánított anatóliai örményeket rendkívüli kegyetlenségek árán kitelepítette a szíriai sivatagba. Több mint másfél millióan estek áldozatul a pogromoknak. A musza dagi örmények elsáncolták magukat a hegy tetején, és több mint 40 napig önvédelmi harcot folytattak a törökökkel szemben. (A musza dagi tragédiát Franz Werfel világhírű regénye, a Musza Dag negyven napja örökítette meg.) Az ellenállókat francia és angol hadihajók vették a fedélzetükre és nagy részük az egyiptomi Port Saidba került, ahonnan a háború után visszatelepítették őket a szülőföldjükre. Ez a terület az első világháború eredményeként a francia